

Alfred Hitchcock en de Irak-leugen

Johan Grimonprez over zijn ingenieuze filmcollage ‘Double Take’

„Als je je dubbelganger ontmoet, moet je hem vermoorden”, is het Borgesianaanse motto van ‘Double Take’. Regisseur Johan Grimonprez aan de telefoon uit New York.

Door DANA LINSSEN

AMSTERDAM, 20 JAN. Spiegelbeelden en dubbelgangers spelen de hoofdrol in de nieuwste film van filmmaker en mediakunstenaar Johan Grimonprez (1962). Gebaseerd op het korte verhaal *25 augustus 1983* van Jorge Luis Borges en herschreven door de Britse schrijver Tom McCarthy, vertelt *Double Take* het verhaal van filmregisseur Alfred Hitchcock die een oudere versie van zichzelf ontmoet tegen de achtergrond van de Koude Oorlog, de Cuba-crisis en het beroemde ‘Kitchen Debate’ tussen de Amerikaanse vicepresident Nixon en Sovjetleider Nikolaj Chroestjov in 1959.

„We hebben aan de historische beelden een moordplot toegevoegd en zo vertellen we, zoals Hitchcock zelf ooit zei, de moord als liefdesverhaal”, zegt Grimonprez. Hij mixte film en televisiebeelden met een Hitchcock-dubbelganger en stemimitator tot een

ingenieuze filmcollage: zowel thriller, documentaire als mediakritisch essay.

Maar het begint en eindigt met Hitchcock. Wat heeft hij met de regisseur? Grimonprez, aan de telefoon uit Amerika waar hij doceert aan de School of Visual Arts en zijn film vrijdag in première gaat op het Sundance Film Festival: „Hitchcock is de personificatie van de filmgeschiedenis én de geschiedenis van de televisie. Hij maakte de tv-serie *Alfred Hitchcock Presents*

‘Niemand weet meer wie de echte Hitchcock is. Hij is bezweken onder zijn eigen gewicht’

tussen 1956 en 1963, het jaar waarin *The Birds* uitkwam. Hij trad op in zijn eigen films, in *Alfred Hitchcock Presents* voerde hij zichzelf op als zijn broer of als marionet. Hij doorzag de ambiguïteit van beide media. Maar het is ook heel persoonlijk. Mijn vader vertelde me dat ik toen ik een jaar of zeven was een boekje uit zijn kast pakte en dacht dat daar een foto van mijn vader op stond, maar dat was Alfred Hitchcock. Mijn vader is ook te zien, als een van de dubbelgangers van Hitchcock. Als Hitchcock in de film wordt vermoord, is dat een beetje vadermoord.”

Grimonprez koos het begin van de jaren zestig als setting voor zijn film om vele redenen. Het was een overgangstijd voor de filmkunst: „De cinema moest zich herdefiniëren ten opzichte van het nieuwe medium televisie. Dat is met internet ook weer actueel. Er vindt een versnelling plaats in de manier waarop we beelden tot ons nemen. In film ging het over montage, bij televisie over zappen, bij digitale beelden over skippen. Bij digitale beelden verdwijnt het verschil tus-

sen origineel en kopie. In die zin gaat *Double Take* ook over klonen.” Ook daarvoor was Hitchcock een geschikte kapstok aldus Grimonprez: „Over hem is zoveel beweerd dat niemand meer weet wie de echte Hitchcock is. Hij is bezweken onder zijn eigen gewicht. Bovendien ken ik zijn werk aanvankelijk alleen uit de tweede hand: van video of televisie.”

Zo is de ‘double take’ overal. Als filmisch, maar ook als Freudiaans begrip. „Dat heet dan ‘the uncanny’ of ‘das Unheimliche’: de realiteit is niet wat hij lijkt. Je ontmoet bijvoorbeeld iemand op straat, je

herkent hem, maar registreert dat pas als je je omdraait en hem echt ziet. Het is een scheur in de realiteit waardoor je nog eens echt kunt zien.”

Via Grimonprez’ associaties wordt uiteindelijk het persoonlijke politiek en het politieke persoonlijk: „Ik vind het wel plezierig om daarmee te spelen. De film eindigt bij Donald Rumsfeld, zijn speech over de oorlog in Irak, waarin hij spreekt over de ‘known knowns’, ‘known unknowns’ en ‘unknown unknowns’, dat alles om de oorlog te rechtvaardigen.”

Bij Hitchcock en ook in *Double Take* speelt het begrip van de MacGuffin een belangrijke rol, een plotelement dat er alleen maar toe dient om het verhaal in beweging te zetten. Grimonprez: „Zo zou je kunnen zeggen dat Hitchcock in *Double Take* een MacGuffin is om een verhaal te vertellen over de Koude Oorlog. En de paranoia van de Koude Oorlog duurt nog steeds voort. Je zag het bij de Mexicaanse Griep en bij de oorlog in Irak, waarbij het om kapitalistische belangen ging. Massavernietigingswapens waren de MacGuffin om die oorlog in gang te zetten. De oorlog was een leugen.”

‘Double Take’ is te zien in Film-museum, Amsterdam en Filmhuis Den Haag.